

Když jsem úplně mimo

LENKA KAPSOVÁ
překladatelka

ZTRACENÍ V JAZYCE

Nedávno jsem tu přemítala o zhuštěnosti angličtiny a téma stručnosti mě opět došlo. Zjistila jsem, že se s ním konfrontuju neustále. Uvažuju, kdy je stručnost ctností a kdy se naopak kryje s nezdravostí. Závidím mi mistrům jazyka, když mi věty zhoubně bují pod rukama, a o pár dní později se pohoršuju nad zkratkovitou komunikací na internetu. Jak to tedy se stručností je?

Ve své generaci patřím ve všech ohledech mezi staromilce, takže i technickým vymoženostem dlouho odolávám, než je pod tlakem příjmu. Když jsem si pořídila mobil, brzy jsem si jako většina psavců oblíbila textové zprávy. A pečlivě si hlídala, abych i do esemesky pokaždé napsala pozdrav a oslovení. Taky mi přišlo nemístné nepodepsat se. Uminila jsem si, že budu střežit kultivovanost i v tomhle zkratkovitém elektronickém médiu. Jenže pak jsem si po sobě jednou přečetla zprávu a začala mi připadat směšná. Vždyť já píšu esemesky jako dopisy! Co když jsem s tím svým staromilstvím mimo mísu a ve skutečnosti se prohřešuju proti jazyku já, protože nectím slohový útvar, nedodržuji žánr? Nemá se na esemesky pohlížet spíš jako na telegram?

Uminila jsem si, že budu střežit kultivovanost i v esemeskách. Jenže pak jsem si po sobě jednou přečetla zprávu a začala mi připadat směšná.

Odpověď jsem si sama pro sebe našla ve zlatém středu. Musela jsem se smát, když mi nedávno přišla SMS od člověka stejně starého jako já, která začínala: „Vážená paní magistro! (Odsazený řádek.) Rád bych omluvil Adélku z dnešní výuky, ještě se necítí úplně dobře, a tak bychom raději...“ atd. Nakonec byl opět odsazený řádek, následovala fráze „S pozdravem“ a podpis celým jménem. Bylo pívavné vidět, že existují ještě staromilci než já!

Druhým fenoménem, který s tím zřejmě souvisí, jsou překlepy (kdo někdy chatoval na internetu, tomu není třeba vysvětlovat). Nevím, nakolik v tom hraje roli profesní deformace, ale dodnes špatně snáším, když si všimnu vlastních překlepů – připadají mi jako výraz ledabylosti, a tím tak trochu neuctivosti vůči tomu, komu píšu. Mám nutkání je uvést na pravou míru a vím, že nejsem sama – řada dalších lidí taky slovo napíše znovu, aby tam „neviselo“ tak zpotvořené.

Vyozorovala jsem však, že děti a teenageři (a to i dobří češtináři) už překlepy berou jako běžnou součást chatování, skoro bych řekla jako určitou šifru – dekoduju a píšu dál. Výkřiky typu „tadle hra je pjeksn kravoinaa tp fakjo“ jsou běžné, a asi bez problémů srozumitelné.

Na to, jak stručně a jak bezchybně v dané situaci psát, si asi každý musí odpovědět sám. Chtěla bych se proto na závěr místo nabádání svěřit s pocitem mimořádnosti a lehkého smutku, který zažívám, když vystoupím z umělé bubliny svého prostředí. Kdykoli napíšu příspěvek do facebookové skupiny Venčení Jack Russell teriérů a pak si s odstupem pročítám celou konverzaci, úplně vidím, jak u každého mého komentáře visí cedulka „Divná“, „Intoš“ nebo „Podezřelý“. Asi už budu muset opustit idealistickou víru ve všeobecné porozumění mezi lidmi na této planetě a prostě se naučit jiný jazykový kód.

GALERIE

Žádný řev, žádná sanitka.
Jen ticho v kokpitu.

Snímek Milana Bureše je součástí výstavy *East of Eden*, která je otevřena do 9. prosince v galerii Photogether ve Zlíně.

Kdo lže, ten krade

Osobní výběr ze světového tisku

Lidé jisté generace se ještě ve škole učili o třech zdrojích marxismu-leninismu. Berthold Kohler – jeden z vydavatelů listu *Frankfurter Allgemeine Zeitung* (FAZ) – zase píše o třech zdrojích Putinovy přitažlivosti na Západě.

Prvním zdrojem, hlavně v Německu, je vyhraněný pocit viny sahající od druhé světové války až po rozšíření NATO: pře-padené, pokořené a podvedené Rusko!

Druhým je antiamerikanismus hledající sílu, která by zatrhl amerizaci světa (politickou, kulturní, technologickou).

Třetím zdrojem je snaha o alternativu k „dekadentní a dezorientované“ společnosti Západu. Tu snahu provází touha po silném politickém i duchovním vedení.

Víra ve „staré hodnoty“ přitahuje jisté konzervativce. Ti v Putinovi vidí posledního bojovníka proti blouznění moderny – proti manželství homosexuálů či Conchitě Wurstové. Zvláštní je, shrnuje Kohler, jak málo tyto konzervativce zajímá, že Putin na svém tažení válkuje hodnoty a zásady patřící k jejich ideové výbavě – svobodu, sebeurčení či vládu práva.

Každý ví, že za několik let Čína předstihne USA a bude největší ekonomikou planety. Ale měříme-li to paritou kupní síly, stalo se tak již teď v říjnu. *The Economist* k tomu přináší zajímavá srovnání.

Z hlediska posledních 2000 let v hranicích dnešních států je to vlastně návrat k normálu. Až do konce 19. století se totiž na pozici nejsilnější ekonomiky střídaly Indie a Čína. Teprve země na třetí pozici se měnily – antická Itálie (na počátku letopočtu), Turecko (k roku 1000), renesanční Itálie (1500), Francie (1700), Británie (1820–1950). Až koncem 19. století vytlačily Čínu z čela pořadí Spojené státy. Když je teď opět střídá Čína a Indie postupuje na třetí místo, jako by se svět vracel tam, kde tradičně býval.

Další graf *Economistu* ukazuje vývoj ekonomik za poslední 2000 let (v hrani-

ZBYNĚK
PETRÁČEK
komentátor LN

ROZCESTNÍK

Juncker přečkal už při nástupu do čela Komise hlasování o důvěře, ale svého problému – daňové aféry v Lucembursku – se nezbaví. Dále totiž popírá to, co už všichni vidí.

cích dnešních států) podle HDP na hlavu. Na začátku letopočtu byly v čele velmoci antiky – Itálie, Egypt a Řecko. K roku 1000 je vystřídala rozkvět muslimského světa – Irák, Írán a Turecko. V roce 1500 byla první opět Itálie (nyní renesanční) před dnešní Belgií a Nizozemskem. To převzalo žezlo v letech 1600–1820. V roce 1870 byla první Austrálie před Británií a Belgií. V roce 1900 Británie před Novým Zélandem a USA. V roce 1950 pak všechny drtivě zvalcovaly arabské ropné emiráty (hlavně Katar a Kuvajt). V roce 2000 byly v čele žebříčku USA před Norskem a Hongkongem. A v roce 2014 vedou Lucembursko, Singapur a Brunej.

Zbohatlé Lucembursko nás vrací k FAZ. Jeho vydavatelé jsou plodní autoři. Holger Steltzner, kolega zmíněného Bertholda Kohlera v grémiu vydavatelů, se zaměřil na nového šéfa Evropské komise a bý-

valého šéfa lucemburské vlády Jean-Clauda Junckera. Vadí mu, že lže.

Juncker přečkal už při nástupu do čela Komise hlasování o důvěře, ale svého problému – daňové aféry v Lucembursku – se nezbaví. Dále totiž popírá to, co už všichni vidí, píše Steltzner: že jako premiér obohatil Lucembursko, když velkým firmám z ciziny dovolil obcházet daně. Kdo mu uvěří, že to bylo v pořádku? Kdo v Unii mu uvěří, že Pakt stability bude brán vážně, když Juncker pomíjí rozpočtové hříchy Francie a Itálie?

Tak se ptá Steltzner v článku s titulem „Kdo jednou zalže“. A my si vzpomene-me, jak jsme jako děti říkali: Kdo lže, ten krade a trhá broukům nožičky.

A na závěr opět k *Economistu*. V rubrice Graphic Detail se zabývá zvláštním tématem. Je pravda, že v krutých zimních měsících je úmrtnost vyšší než v příznivějších obdobích roku? A bylo to tak vždy?

Tohle téma zpracoval Neil Cummins z London School of Economics. Aby získal obrázek z dlouhé časové řady, soustředil se na 230 tisíc evropských šlechticů, o nichž se zachovaly životopisné údaje. A zjistil toto.

V 11. století zemřelo více ze zkoumaných v létě než v zimě (poměr 118 : 100). Tento trend vyvrcholil ve 14. století, kdy letní úmrtí převážila v poměru 153 : 100. Pak se ale trend začal obracet a ve 20. století poměr činil 81 : 100 ve prospěch úmrtí v zimě. Čím to je?

Nabízejí se dva důvody. Za prvé: středověcí šlechtici byli bojovní a války se vedly hlavně v létě. Za druhé: středověkou úmrtnost hodně ovlivňovaly epidemie moru a též podmínky pro jeho šíření (pro šíření blech) jsou ideální v létě. Jinými slovy, 14. století statisticky zmanipulovala vlna „černé smrti“.

Teprve od 18. století je z hlediska úmrtnosti léto nejbezpečnější částí roku. Můžete se na něj těšit už teď.

Dinosaurius panslavismu

VOJTĚCH
NOVOTNÝ
entomolog

VĚDECKÁ LEKCE

Vývoj české vědy po roce 1989 mohl vypadat třeba také takhle: vědci vstupovali do éry znovunabyté svobody s nadějami a plány, jak se ještě za svých životů vyrovnají standardu vědy západní civilizace. Během let ale nadšení postupně opadávalo a začaly slyt hlasy, že euroamerická globalizovaná věda pro nás přece jenom není, a že je tedy třeba pěstovat vědu naši, českou národní, a v druhé řadě vědu slovanskou, podporující pospolitost naší slovanské duše a intelektuálně vedenou Ruskem. Také otevřené systémy soutěže o peníze v grantových agenturách, zaměřených na kvalitu výzkumu a spravovaných samotnými vědci, se postupně zdiskreditovaly jako voluntaristické, nedostatečně reflektující vědecké priority státu a lidu. Přirozeně se tedy začal uplatňovat spořádanější systém, kdy se o společensky žádoucích tématech výzkumu rozhodovalo pod patronací bohatých, politicky etablovaných sponzorů. Ti nejlepší vědci vyhodnocení domácími komisemi byli nakonec jmenováni profesory, samozřejmě po důkladné kontrole jejich způsobilosti prezidentskou kanceláří.

Zatímco panslavismus v přírodních vědách již spolehlivě vyhyнул, ve zbytku společnosti přežívá a zdá se, že dokonce zvedá svoji hlavu

Tato alternativní porevoluční historie vědy, mající všechny znaky noční můry, vypadá dnes zcela absurdně. Jen málo našich společenských systémů se za posledních 25 let integrovalo do globalizovaného světa tak úspěšně, jako se to podařilo právě vědci. Spolupráce převážně se zeměmi vědecky úspěšnými, orientace na světově důležitá témata, občasný mezinárodní úspěch, jakož i moderní financování nepolitickými agenturami, to vše považuje akademická obec za samozřejmé.

V porevoluční generaci téměř neexistují vědci bez zkušenosti ze zahraničních stáží, prospívající napojenosti naší vědy na mezinárodní intelektuální provoz. Přeshraniční tok mozků není už dávno jednosměrným vývozem talentu. V mé laboratoři například pracují a studují lidé z Velké Británie, Irsku, Francie, Švýcarska, Polska, Peru i Papuy-Nové Guineje, takže otázka, zda děláme vědu „českou“, či dokonce „slovanskou“, by většinu kolegů zmátla.

V roce 1994 dosahoval výkon české vědy, měřen počtem prací otištěných v renomovaných vědeckých časopisech na obyvatele a rok, 45 procent výkonu Rakouska, letos je to 62 procent. Pokud ovšem vezmeme v úvahu rozdílnou kupní sílu obyvatelstva – a tedy i vědeckých týmů – v obou zemích, zjistíme, že letošní výkon české vědy dosáhl 101 procent rakouského. Lze tedy očekávat, že jakmile nás kapitáni českého průmyslu dotáhnou na rakouskou úroveň i ekonomicky, což lze prodloužením trendů za posledních 20 let očekávat již v roce 2069, bude i česká věda na úrovni té rakouské.

Naši vědci se dnes v mezinárodní vědě orientují zcela přirozeně. Při příležitosti výročí 17. listopadu si ale mnozí s překvapením uvědomili, že to též nelze říci o orientaci ve světě domácí politiky. Zatímco panslavismus, podobně mentálnímu dinosaurovi, v přírodních vědách již spolehlivě vyhyнул, ve zbytku společnosti překvapivě přežívá a zdá se, že dokonce zvedá svoji inteligenci nepřilíhly vybavenou hlavu.